

www.sprakenshus.se

1

Faktorer med betydning for en flersproglig udvikling

- Sociale faktorer
 - Manglende adgang til jævnaldrende kompetente andetsprogtalere
- Sproglige faktorer
 - Komplekst sprogligt miljø
- Pædagogiske faktorer
 - Aktiviteter/undervisning er baseret på normer for etsprogede børn

2

Flersproglig udvikling

Den sproglige udvikling

begynder ikke senere

går ikke langsommere

- men det mere avancerede andetsprog, som er nødvendigt i skolen tager lang tid at tilegne sig

Leksikon (ordforråd)

Grammatik

Fonologi (sproglyde)

Sproglig socialisering

3

Eksempel på kodeskift

- Si tu eres puertoriquento **your father is a puerto rican you should at least** de vez en cuando **you know** hablar español
- Hvis du er puertoricaner, **din far er puertoricaner, bør du i det mindste** engang imellem, **ved du,** tale spansk

4

Tidsangivelse for tilegnelse af et andetsprog

Collins 1986

Ankomstald	Gennemsnitlig tidsperiode for andetsprogstilegnelse og modersmålskompetence i skolens fag
5 – 8 år	3 – 8 år
8 – 11 år	2 – 5 år kan oftest læse og skrive på modersmål
12 – 15 år	6 – 8 år høje krav i skolen

Flersprogethed og sprogforstyrrelse

- Sprogforstyrrelse indebærer, at barnet ikke har den for alderen forventede sprogudvikling
- Vigtigt at skelne mellem manglende eksponering for svensk og sprogforstyrrelse
- Et flersproget barn med sprogforstyrrelse skal udvise forstyrrelse på samtlige sprog
- Flersprogethed forårsager **ALDRIG** en sprogforstyrrelse

6

Boot-strapping

”Learning one language bootstraps the learning of a second one”; når barnet møder et nyt sprog har det allerede kundskaber i et sprogligt system, som det kan udnytte til at lette indlæringen af det nye sprog (Paradis 2010).

Børn, der allerede er begyndt at udvikle et sprog, kan bruge deres eksisterende kendskab om sproglige strukturer, herunder ordforråd, når de møder et nyt sprog. Dette medfører en hurtigere udviklingsvækst end en strengt isolerede indlæring af to sprog (Armon-Lotem 2010).

7

Sproglig vurdering

- Testsituationen kan være meget fremmed for barnet
- Begge sprog må vurderes, det svageste sprog først
- De fleste test er normeret på etsprogede børn, også dem på barnets modersmål
- Vigtigt at forholde barnets sprog i forhold til eksponering

8

Problemer med oversættelse af test

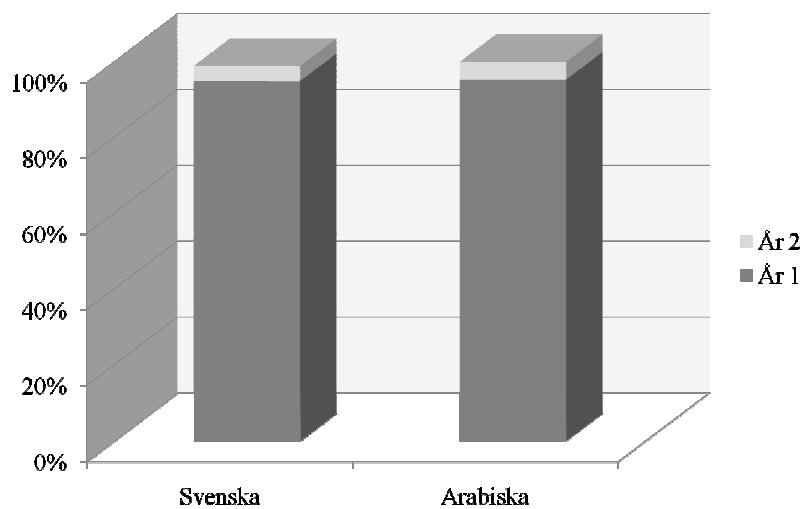
- Vanskeligheder med at oversætte test
 - sproglyd
 - grammatik
 - ordforråd (leksikon)
- Forskelle mellem dialekter/sprog
- Sprog i eksil
- Normer og aldersreferencer baseret på ensproglige børn

Fonologisk opmærksomhed

Indebærer forståelse af, hvordan det fonologiske system er opbygget. Vurderes på begge sprog med:

- rim
- fonemidentifikation
- stavelsemanipulation
- non-ord
- Sproglig hukommelse

Fonologisk opmærksomhed

Eksempel på teorier om sprogindlæring

Flyman-Mattsson 2016

Sprogligt orienterede teorier	Kognitivt orienterede teorier	Socialt orienterede teorier
<i>Hvad</i>	<i>Hvordan</i>	<i>Hvorfor</i>
Strukturalisme	Informationsbearbejdning	Socio-kulturel teori
Generativ grammatik	Individuelle færdigheder	Interaktionshypotesen
Funktionalisme	Processabilitets-teorien	Kommunikativ kompetence

12

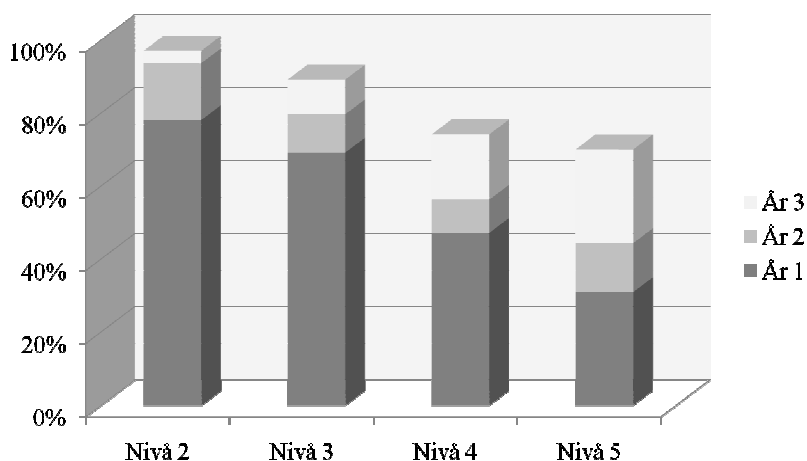
Grammatisk vurdering

- Forskellige udviklingstrin på forskellige sprog, samme struktur – forskellig sværhedsgrad
- Emergenens
 - samme niveau, forskellige strukturer på forskellige sprog
- Dynamiske test
 - vurderer evnen til at lære af sprog

Processabilitetsteorien (Pienemann & Håkansson 1999)

Niveau	Eksempel
Niveau 5	Pigen gynger ikke – Her er pigen som ikke gynger
Niveau 4	Så løb hunden Hun sover ikke Katten er stor – kattene er store
Niveau 3	Drikker– har drikket Stor hund – store hunde Så løb han
Niveau 2	Læser– læste Dreng– drenge
Niveau 1	HejHej! Hvad er det?

Grammatisk udvikling svensk

Anvar 5;4 år, eksponeret for svensk i bh 2;11 år, test III				Min par
5	de inte sover – inte sover	-	-	-
	hon inte gungar – hon inte gungar	-	-	-
	den inte klart bada – inte bada	-	-	-
4	hunden e stor – denne e stor II katten e stora III dom hund	+	-	-
	jacka e stora – (säger inget)	-	-	-
	dom stor – han stor	-	-	-
3	stor e pojke – två pojkar stor (OBS plural för nivå 2)	+	-	-
	stor penna o här lite penna – stor penna	+	-	-
	hund e stor – två hundar (OBS plural för nivå 2)	+	-	-
	jacka – en jacka	-	-	-
3	äta makaroner – han ätit alla makaroner	-	-	-
	' abishrab...dricker – han ätit upp alla	+	-	-
	varför hon vill rita..hon rita – hon målat	-	-	-
	göra de fin xx- hon göra xx o ta vattnet o tvätta bil	-	-	-
2	hund – två hund	+	-	-
	katt – två.. katt	+	-	-
	penna – två pennor	+	+	+
	stol – många stol	+	-	-

Anwar 5:4 år, ND, svensk bh 2;11 år Test III

	XVS	XSV	Övr
han vill äta makaroner			X
han tycker om makaroner			X
han tar o äter xxx			X
de ramlar makaroner			X
han vill äta katten			X
han rädd mot katt			X
o han går			X
katt skrämman han			X
katt rämman han			X

	Nadja 4:9 år, exponeret for svensk i bh 2;10 år , test I			Min par
5	den pojken sover inte – pojken som inte sover	+	+	+
	den flickan gungar inte – flickan som inte gungar	+	+	+
	den pojken badar inte – pojken som inte badar	+	+	+
4	katterna e stora – en katt e stor	+	+	+
	jackan e långa – jackorna e långa	-	+	-
	pojken e stora – pojken e stor	+	+	+
3	en pojke II en stor pojke – två stora pojkar	+	+	+
	två långa pennor – en lång penna	+	+	+
	en stor katt – två stora katter	+	+	+
	två vaddå? långa jacka – en jacka	-	-	-
3	äter spaghetti – äta upp det	+	-	-
	dricker mjölk – har spillt	+	-	-
	målar – målade	+	-	-
	tvättar – har tvättat	+	+	+
2	stor hund – två hundar	+	+	+
	en stor katt – två katter	+	+	+
	en stol – sju stolar	+	+	+
	en penna – två pennor	+	+	+

Nadja 4:9 år, ND, svensk bh 2;10 år

	XVS	XSV	Övr
att han va hungrig o ville äta spaghetti			X
o så va han sugen	X		
så han tittade		X	
o så trillade stolen	X		
å va ha* hunden jätterädd			X
o så kom de spaghetti på han	X		
han såg en katt			X
o han vilde jaga katten			X
så blev katten ilsken	X		
katten skrämde hunden			X
så blev han rädd	X		
o så xxx			X
så gick hunden	X		
sen va katten glad	X		

Barn	Ekspone- ring för svensk i år	Niveau 2 plural	Niveau 3 kongr i VP	Niveau 3 kongr NP	Niveau 4 V2- regel	Niveau 4 kongr mln NP og VP	Niveau 5 neg i ledsät- ning
LI:I	1:11	0/4	0/4	0/4	0/0	0/3	0/3
LI:III	2:11	1/4*	0/4	0/4	0/0	0/3	0/3
ND:I	2:10	4/4	1/4	3/4	7/8	2/3	3/3

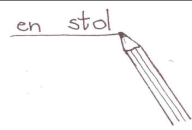
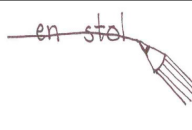

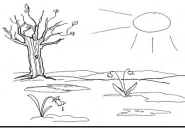
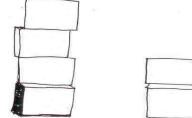
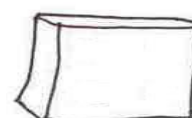
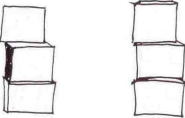
Leksikalsk vurdering

- Ofte begrænset ordforråd på begge sprog
- Kulturelle forskelle i billedsprog
- Konceptuel (begrebslig) og total scoring mere retvisende

Barn	Hund	Kelb	Stol	Kursij	Dörr	Baab	Banan	Mooz	Konsep tuel scoring	Total scoring	Enb sv	Enb arab
1	X	X	X	X	X	X	X	X	4	8	4	4
2	X			X	X	X	X		4	5	3	2
3	X	X		X		X		X	4	6	3	3
4	X	X		X		X	X	X	4	6	2	4
5	X	X	X	X		X		X	4	6	2	4
6	X			X				X	3	3	1	2
7	X		X		X		X	X	4	5	4	1
8		X		X			X	X	3	4	1	3

22

Skoleordforråd trin 1

Skoleord	understrege			
Ord i læsebog	skubbe			
SO/NO	regn			
Ma	lige mange			

Skolordforråd trin 3

Skoleord/svensk

Den som frågar vad du tycker vill veta din _____

insikt
åsikt
utsikt**SO**

Tiden mellan 1000-talet och 1500-talet kallas _____.

livstiden
medeltiden
krigstiden**NO**

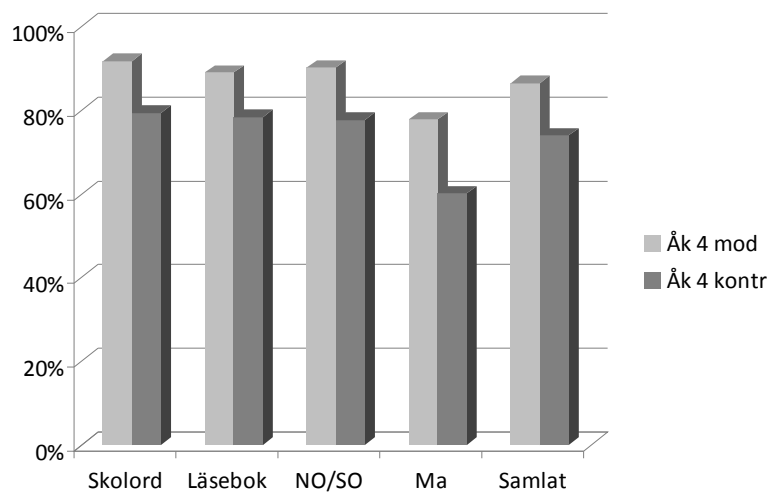
Mat blir _____ när den konserveras.

konstgjord
hållbar
flytande**Matematik**

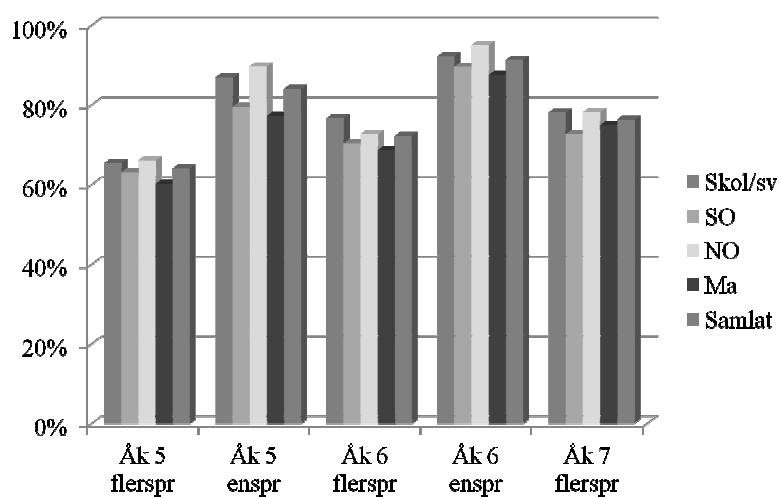
Svaret ska _____ till två decimaler.

avrundas
numreras
växlas

Resultat skolordföråd steg 2 åk 4, modellklass och kontrollklass

Resultat skoleordföråd trin 3

Sept 2010 åk 3	Skoleord	Læsebogs ord	SO/ NO	Mat	Feb 2011 åk 3	Skoleord	Læsebogs ord	SO/ NO	Mat
	(max 15)	(max 15)	(max15)	(max 15)		(max 15)	(max 15)	(max15)	(max15)
1	4	6	5	4	1	10	7	4	5
2	12	13	12	11	2	14	13	15	13
3	12	13	14	14	3	13	15	15	15
4	13	10	12	4	4	14	15	14	11
5	13	13	14	9	5	14	13	15	12
6	12	13	12	9	6	14	15	14	10
7	15	12	14	12	7	13	14	15	14
8	12	14	14	12	8	15	14	15	13
9	10	13	12	8	9	13	13	13	6
10	15	15	15	13	10	10	14	15	11
11	12	14	14	10	11	11	15	15	12
12	15	13	14	8	12	12	14	11	7
13	12	8	6	4	13	13	6	13	11
14	12	10	11	8	14	14	15	15	14
15	15	15	13	12	15	15	10	14	6
16	11	6	8	6	16	15	14	14	14

Sept 2011 åk 4	Skoleord	Læsebogs ord	SO/ NO	Mat	Feb 2012 åk 4	Skoleord	Læsebogs ord	SO/ NO	Mat
	(max 15)	(max 15)	(max15)	(max 15)		(max 15)	(max 15)	(max15)	(max15)
1	10	12	13	8	1	14	13	12	9
2	15	15	15	13	2	15	15	15	11
3	15	15	14	15	3	14	14	15	14
4	15	15	15	12	4	15	15	14	15
5	15	14	14	12	5	14	14	14	13
6	15	14	14	14	6	14	15	15	14
7	15	15	15	15	7	15	15	15	15
8	15	15	15	14	8	15	5	15	10
9	15	15	15	13	9	15	15	14	14
10	15	15	15	14	10	15	15	15	14
11	15	12	15	14	11	14	14	15	14
12	15	15	12	8	12	14	15	13	6
13	12	13	14	11	13	15	13	13	12
14	15	15	15	14	14	15	15	15	15
15	15	13	14	15	15	15	13	13	15
16	15	15	15	14	16	15	15	14	14

Sarbast 7;3 år

- Sarbast er en kurdisktalende elev i første klasse. Begyndte i børnehaven som treårig, men havde sporadisk fremmøde. 1/5. skolen oplever at Sarbast er forsinket i sin sproglige udvikling, især i svensk. Kan stort set aldrig forklare hvad han laver, sproget rækker ikke. Faren synes dog ikke han er forsinket på kurdisk, men synes at moren, der kun taler kurdisk har lært ham meget.
- Faren kom til Sverige som 14 årig, moder kom for 7 år sidfrn. Sarbast er født lige efter hendes ankomst. Hjemme tales der kun kurdisk mellem forældre og barn. Søskende kan tale svensk ind imellem. Kurdisk regnes for at være Sarbasts stærkeste sprog. En fætter er forsinket i sprogudviklingen.
- De første ord og de første sætninger kom ved forventet alder, far har svært ved at præcisere tidspunktet. Synes hans ordforråd på kurdisk er meget godt, ligesom udtale, grammatikken kan være lidt svær. Forstår det meste. Ifølge specialpædagogen har Sarbast et lille ordforråd på svensk, udtalen er god, men har store grammatiske problemer, anvender mest ordssætninger. Forståelsen er nedsat, forstår få fag ord i skolen og savner mange ord.
- Ved vurdering af sprogforståelsen på kurdisk udviser han store vanskeligheder. Materialet har en stigende sværhedsgrad med stadig mere komplicerede begreber. Resultatet på svensk er bedre, om end lavt, da han møder forskellige fag ord i skolen på svensk.
- Grammatisk vurderes på svensk ud fra Processabilitetsteorien. Klarer kun niveau 2 og 3, og ingen af niveauerne er automatiseret. Efter to års eksponering forventes han at kunne vise eksempler på mindst niveau 1. I følge modersmålslæreren har han grammatiske problemer på kurdisk også leksikalt. ²⁹

Ordforrådets organisering

- **Lagret i specielle netværk**
 - **Lydlige associationer, klang**
 - hund → rund (rim)
 - katt → matta (alliteration)
 - **syntagmatiske associationer**
 - hund → gøer (syntaktisk sekvens)
 - hund → farlig (syntaktisk sekvens)
 - **paradigmatiske associationer**
 - hund → kat
 - hund → dyr
 - hund → gravhund
 - hund → snor, hale

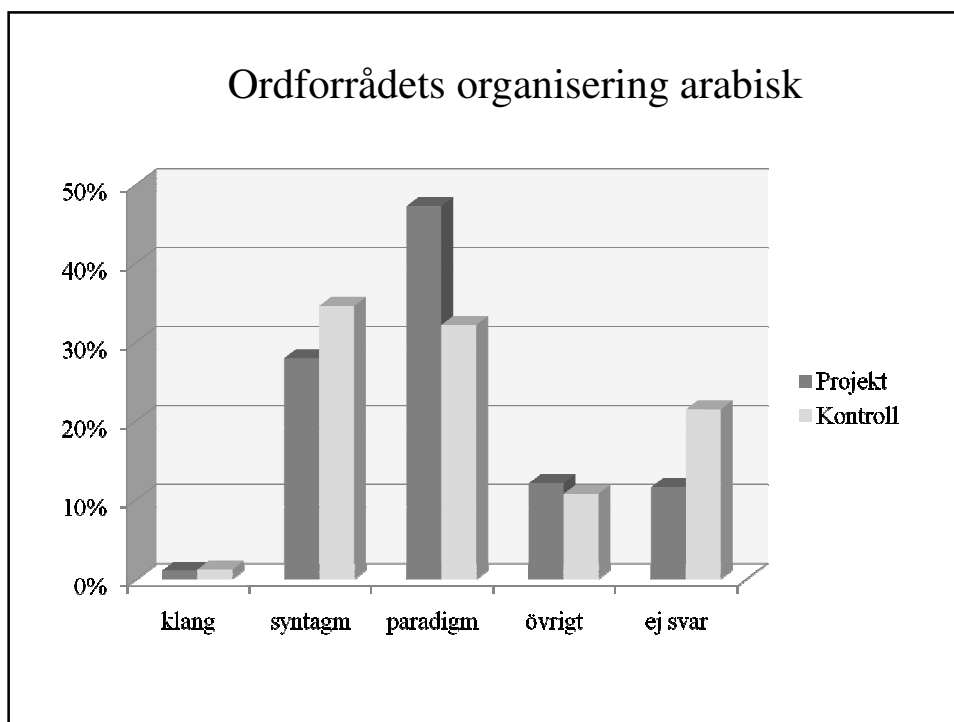
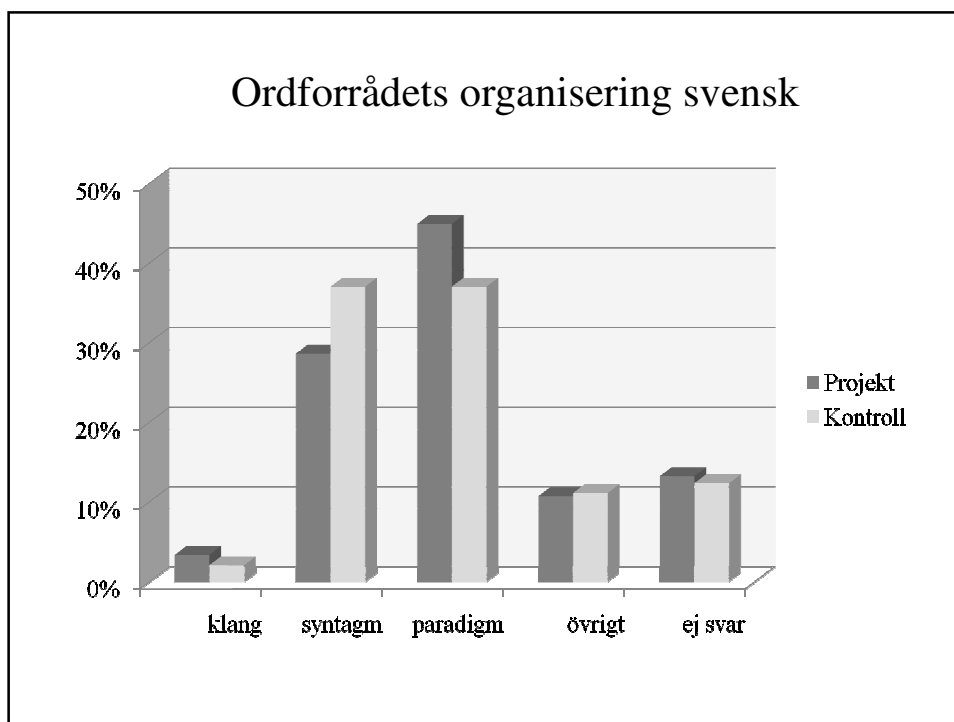
Associationstest Kent-Rosanoff ordliste, svensk

År 4; dreng 9 år	Svar	Klang	Synt	Para	Øvrig
bord	sætte sig		X		
mørk	farve		X		
musik	synger		X		
sygdom	halsbetændelse		X		
mand	stor		X		
dyb	and		X		
blød	pude		X		
spise	mat		X		
bjerg	sten			X	
hus	mus	X			
sort	stol		X		

31

Associationstest Kent-Rosanoff ordliste, svensk

År 4; pige 9 år sv	Svar	Klang	Synt	Para	øvrig
bord	stol			X	
mørk	lys			X	
musik	trompet			X	
sygdom	-				0
mand	kvinde			X	
dyb	-				0
blød	tyk				X
spise	drikke			X	
bjerg	klippe			X	
hus	villa			X	
sort	hvid			X	32

Adnan 13 år

- Går i 6. kl. 1/3. Hjemme tales for det meste arabisk. Adnan svarer på begge sprog. Kom til Sverige som treårig. Svensk bh som 4 årig. Skolen er bekymret, da han har store vanskeligheder med at huske, hvad han har lært. Har også problemer med ordmobilisering. Hverken Adnan eller moren synes der er et sprogligt problem. Adnan synes at svensk er hans stærkeste sprog. Iflg. moren ingen problemer med sprogudvikling. Ordforrådet på arabisk er stort, ingen fonologiske eller grammatiske problemer, god forståelse. Skolen synes at ordforrådet på svensk er begrænset, at der er grammatiske problemer og også problemer med at forstå. Sprogforståelsen på arabisk vurderes informelt med et vurderingsinstrument med stigende sværhedsgrad. Jævnført med resultater for svensk-arabiske børn i 4. klasse, ligger han relativt langt under forventet resultat, dvs. ord som ikke tilhøre hverdagssproget er svære. Resultatet er noget bedre på svensk men , men stadig lavt
- Fonologisk bevidsthed prøves både på arabisk og svensk. Klare kun at gentage 4 urelaterede ord med forståelse på de respektive sprog. På arabisk kan han gentage op til 4 cifre, og på svensk 5 cifre, hvilket er lave resultater.
- Store vanskeligheder med ordmobilisering på begge sprog.
- Klare opgaverne i det grammatiske vurderingsmateriale med undtagelse af ledsætninger, hvilket tyder på at han ikke helt har automatiseret grammatikkens trods 9 års eksponering
- Leksikal organisation vurderes med Kent-Rosanoffs ordliste som han vil gennemføre på svensk. Kun 34% af svarene er paradigmatiske associationer. Han har altså en umoden leksikal organisation, som komplicerer ordmobiliseringen og indlæringen af nye abstrakte og overordnede begreber. ³⁵

Semantiske associationer

(Nettelbladt 2007)

• Kategori	• Hvad passer den sammen med?
• Funktion	• Hvad bruges den til?
• Kontekst	• Hvor kan man finde den?
• Beskrivelse	• Kan du beskrive den?
• Lighed	• Hvad ligner den?

36

Pragmatiske vanskeligheder opdages først når:

Nettelbladt & Salameh 2013

- Spørgsmål ikke besvares overhovedet
- Initiativ i samtalen tages på en uventet måde
- Barnet taler uden at det er hans/hendes tur til tale i samtalen
- Barnet ikke kan forklare, hvad det henviser til

Alt dette er forventeligt i samtaler med små børn med typisk udvikling! Og nyankomne børn og (flersproglige) børn med sprogforstyrrelse....

37

Pragmatisk forståelse og inferens

Nettelbladt & Salameh 2013

- Følgeslutning (inferens)
- Forstå kollektiv information
- Vælge at introducere ny og relevant information
- Vurdere hvad den anden person ved

38

Zaraah, 4;1 år, arabisk

Begyndte i VS omkring 1 år, ingen afbrydelser. Mor oplever tit at datteren ikke orker at lytte til hende eller gøre hvad hun bliver bedt om. Bryder sig ikke om legetøj, foretrækker at sidde med en iPhone. Faren angiver at man har måtte træne høflighedsrutiner som har været svært for hende at tilegne sig

Primært 1-ordssætninger på svensk og har et nedsat ordforråd og nedsat sprogforståelse, svært ved at forstå instruktioner i BH hvilket også gælder hjemme på arabisk. Leger en del i BH med flakser rundt mellem forskellige kammerater.

Sammenholdt vurderes patienten til at have så udtalte sproglige vanskeligheder at placering på en sprogafdeling er aktuel.

Den arabiske vurdering viser, at den grammatiske udvikling er noget forsinket, hvilket bekræftes af faren. Øvrig udvikling er under udredelse, den leksikalske vurdering må afbrydes af tidsmæssige årsager, da vi nåede til opgaver til og med et barn på 8 år.

Patienten har altså alle forudsætninger for at tilegne sig svensk siden 1 år³⁹ men det er ikke sket.

ADHD

- Problem med sprog forståelse og pragmatik
- Opmærksomhed
 - Talrige emneskift og at barnet
 - Ikke kan koncentrere sig om samtalen
- Hyperaktivitet
 - Overdrevent talende
- Impulsivitet
 - Svarer inden spørgsmålet er afsluttet
 - Kommentere uden for egne ture
 - Ikke lytter til formaninger
 - Initiere samtaler på upassende tidspunkter
 - Ofte afbryder
- Svag kontrol over associationer
 - Manglende evne til at kontrollere den frie strøm af ideer

En dreng med ADHD svarer på spørgsmålet
Where do you live?

There is a stupid kid who lives next door to me and his brother plays on this baseball team and they never win any games but the Cleveland Indiana are really winning a lot of baseball games this year. My dad takes me to games and I love peanuts but I can't eat them because I have braces and they get stuck

(Heyer 1995:280)

41

Ayan 8;4 år somali

- Indberettet af skolen. Far har tolk efter >10 år. Eleven begyndte i muslimsk børnehave som 4 årig, aktiv på svensk. Går i 1 kl nu, højt fremmøde. 1/4. søskende 4, 3 og 1 år. Hjemme tales stort set kun somali. I flg. far er eleven stærkest på somali.
- Koncentrationsbesvær. Taler gerne i klassen men har svært ved at gøre sig forståelig. Har svært ved at indordne sig undervisningen
- I flg. skolen har hun et nedsat ordforråd på svensk, har svært ved at forklare sig og ingen sammenhæng i sine udsagn. Rækker ofte hånden op med ved ikke hvad hun skal svare. Nedsat sprogforståelse, Aller sværest er mundlig instruktion i grupper.
- Sproglige vurderinger på somali og svensk viser en lidt sen og ujævn sprogkurve. En neurolingvistisk test som gennemføres på somali viser, at hun kun klare at opremse tre urelaterede ord. Persevererende tale ind imellem, dvs. gentager ord som er anvendt i tidligere opgaver. Ordmobilisering også problematisk. Når hun på under 1,5 minutter skal opremse forskellige tøjstykker bliver det *bukser, skjorte, shorts, håndklæde*. Forskellig mad bliver bare *ris, makaronier, pasta, makaronier, kyllinger*. Persevererende tale iagttages også her.

42

Intervention flersproglige børn

- Forskellige kulturer definerer en afvigelse forskelligt og også de løsninger, der skal anvendes
- Sproglige og kulturelle faktorerens rolle – Kulturelle hensyn må tænkes ind i interventionen
- Interventionen bør gennemføres på begge sprog
- Indirekte intervention
- Postiljonsætninger

43

Ensproglighed helbreder ikke sprogforstyrrelse

- Udviklingen går ikke hurtigere med kun et sprog.
- Sprog til søskende
- Mindre sprogstimulering